

MINNESANTECKNINGAR

Naturvårdsgruppen

Tid: 2014-09-04 kl. 17.30–19.30

Plats: Tripp, Juneporten

Närvarande: Hans Paulsson (HP), Hembygdsrörelsen
B-Å Hjalmarsson (BH), LRF Jönköpings kommungrupp
Lars-Ola Blad (LB), LRF Jönköpings kommungrupp
Thor Ahlstrand (TA), Rocksjögruppen/Gräna skogsgrupp
Lennart Öhman (LÖ), SNF Bankeryd/Friluftsfrämjandet
Bengt Ohlsson (BO), Naturskyddsföreningen Huskvarna-Gräna
Kerstin Pihlkvist (KP), Naturskyddsföreningen Bankeryd
Magnus Thorell (MT), Botaniska sällskapet
Marianne Rydén (MR), Botaniska sällskapet
Fredrik Litsgård (FL), Jönköpings Fågelklubb

Dag Fredriksson (DF), Stadsbyggnadskontoret (ordförande)
Jenny Kanerva Ericsson (JKE), Miljökontoret
Lisa Bergström (LIB), Fritid Jönköping
Anna Fogelberg (AF), Tekniska kontoret (sekreterare)
Anders Strandh (AS), Tekniska kontoret

1. Fastställande av dagordning

Dagordningen godkändes med följande ändringar och tillägg till punkten "Övrigt":

- Namn på damm i/vid Knektaparken
- Magnus Thorell (MR) ville lägga till skötsel av Hultarps rikkärr
- Kerstin Pihlkvist (KP) ville tala om Backamo
- Bengt Ohlsson (BO) ville tala om åtgärder i Stensholm
- Frågan om Arena i stadsparken.

2. Föregående protokoll

Inga kommentarer framfördes om föregående mötesprotokoll från möte 2014-04-23.

Statistik från tidigare möten med Naturvårdsgruppen har redovisats och Dag Fredriksson (DF) betonade att Fältbiologerna och Jägarförbundet har var sin plats men inte på länge har deltagit i mötena.

3. Skogs-, reservats- och parkåtgärder

Anders Strandh (AS) undrar om det är några frågor angående den utskickade planen.

Thor Ahlstrand anser att det varit kort om tid att för att hinna sätta sig in i områdena. Bengt Ohlsson tycker att alla ska få avverkningsplanen utskrivna. Detta lovar AS att ordna genom att man kan hämta en utskrift i kommunens reception eller genom att ta kontakt med AS. Man kommer överrens om att planen även måste finnas som PDF för fortsatt spridning till föreningens medlemmar.

Angående åtgärder i Ekelundhov undrar man hur många döda ekar som ska tas ner. AS uppger om att det är 2 stycken som står illa till längs stigen som leder från kolonistugeområdet ner mot Vättern. Dag Fredriksson påpekar att hela området är igenvuxet och bör röjas rejält. AS kommer göra en kanthuggning i detta skede men en naturvårdshuggning behövs. BO påpekar att det är bra med ekar i olika åldrar och Magnus Thorell anser att Ekelundshov är den förnämsta ekskogen vid sidan om Bondberget.

Anders Strandh påminner mötesdeltagarna om att höra av sig till honom om åsikter/information om de utpekade åtgärdsområdena.

4. Aktuella naturvårdsärenden (JKE/LB/DF)

- **Barnarpsjöns muddring.** Jenny Kanerva Ericsson (JKE) berättar att 78 personer besökte seminariet inför muddringen av Barnarpsjön
- Föredragshållare var:

Anders Alm från miljödepartementet som pratade om övergödningspåverkan av Östersjön.

Sofia Bastviken från Länsstyrelsen i Östergötland talade om vattenförvaltning och statusbedömning.

Martin Sjö Dahl, Jordbruksverket berättade om landsbygdsprogrammet och "greppa näringen".

Bengt Simonsson från Teknikmarknad talade om lågflödesmuddring.

JKE berättade vidare att man lämnat in en tillståndsansökan till Mark och miljödomstolen för att utöka ytan till nästa sommar. I år har man hållit sig till en testyta.

Ambitionen är att muddra i 3 år och sedan göra en uppföljning och upprätta ett underhållsprogram. Reduktionsfiske är en åtgärd som kan vara aktuell.

Tekniken som används är tänkt att användas där det är syrefria, döda bottnar utan växtlighet. Dokumentation bifogas protokollet.

- **Naturkarta/app.** LB informerar om Naturkartan, en app. till Jönköpings natur och undrar om medlemmarna av naturvårdsgruppen tycker att det är en bra idé. Något de tycker. FL påpekar att det är bra om man tänker efter på hur man sprider informationen. Exempelvis idrottlärare är en bra grupp att informera. Lisa samordnar med Destination Jönköping och smålandsturism så att man inte dubbeljobbar.
- **Externt friluftsråd.** LB informerar även om att kommunen har ett internt friluftsråd. Men det behövs även ett externt friluftsråd. Lisa undrar vilka gruppen tycker ska vara med i rådet? Lisa mailar ut listan så får gruppen tycka till.
- **Boken Naturpärlor.** Har varit populär, de 7000 tryckta exemplaren har sålt slut och man har beställt en ny, rättad, upplaga. Den är nu även översatt till engelska. Denna version blir något dyrare med ett rek pris på 75-100 kronor
- **LONA.** DF redovisade hur många LONA-projekt Jönköpings kommun haft i samarbete med föreningar och enskilt mellan åren 2004-2014. Dessa var 30 stycken vilket är högst i länet. Exempel på genomförda projekt var inventering av

utter och mollusker, även utredningen av Rocksjön inför reservatsbildandet. Ett projekt som fortfarande pågår är "Gynna uttern" där man lagt ut markeringsstenar där vattendrag går under väg för att undvika att uttrarna markerar uppe på vägen och blir påkörda. Dag visar bilder från sommarens utplacering vid de prioriterade platser som togs fram vid utterinventeringen.

Man kommer att göra en större utterpassage i samarbete med Trafikverket vid ombyggnation av bron in till Lekeryd.

Sista ansökningsdatum är 2014-12-01 för nya projekt. Man ansöker via kommunen.

BO har som förslag att ansöka om bidrag för att skapa en vandringsled på Stensholm vid SAAB. Dag tycker att det kan vara lämpligt för SNF Gränna/Huskvarna att komma in med ett sådant förslag.

- **Täktärenden.** DF informerar om att det vid SWEROCs täkt i Sandseryd skedde ett större utsläpp i somras. Det var Torpabäcken samt Musebobäcken som rinner genom Dumme mosse naturreservat som fick ett slamutsläpp från anläggningen. Det kommer från avbanade jordmassor, massorna var mycket djupare än förutspått. Man har brutit mot villkoren i tillståndet då inget vatten fick släppas västerut, mot reservatet. Länsstyrelsen har sagt att de kommer att åtalsanmäla saken. Enligt beslutet ska de ha en sedimenteringsdamm och sedan släppa ut vatten till Sänkemossen. Detta har inte skett utan vattnet och slam från ca 15 ha avskalad skogsmark rann ut i vattendragen. SWEROC ska åtgärda felet, man har nu dikat mot Sänkemossen men ännu inte grävt sedimentdammarna.

TA undrar vad som händer med jordmassorna från de projekterade 40 hektaren.

DF upplyser om att de ska sås med gräs och sedan användas vid återställning av området.

En täktansökan angående Hökhultsmosse har överklagats. Hökhultsmossen som var klassad som en 4 (lägsta klass i naturvärdesklasserna) i naturvårdsprogrammet, mest på grund av okända värden, har inventerats av ProNatura. Det visade sig att den är klass 1 enligt naturvärdesbedömningen. Man hittade många intressanta arter på denna orörda mosse och mossen är relativt orörd. Vissa mindre delar har tidigare dikats och bedrivits torvtäkt på. Även markägare har överklagat täktansökan. Frågan avgörs i regeringen då det är ett ärende enligt Torvlagen.

- **Naturinventeringar mm.** DF berättar att:
 - 900 våtmarks- och myrområden i kommunens naturvårdsprogram ska inventeras. Det är områden som klassas med naturvärde 3 och 4 som man har dålig kunskap om. Hökhultsmossen i förra frågan är ett exempel. Man ska även göra en uppföljning av tidigare inventeringar av ängs- och betesmarker. Alla ängs- och betesmarker i Naturvårdsprogrammet samt marker med särskilda värden ska inventeras. Dessa inventeringar genomförs under 2014-2015.
 - Fredrik Litsgård och Jan Blomqvist ska under 2015 göra en fågelinventering på ett 40-tal av dessa våtmarker.
 - I Huskvarna ån ska man göra en fågel-arts och habitatsinventering samt en fördjupad nyckelbiotopsinventering.
 - ProNatura ska ta fram ett reservatsförslag över Häggeberg-Granbäck.
 - Ecocom ska ta fram en ny skötselplan över Strömsbergs naturreservat.

- **Audioguider.** Den 17 september är det invigning av Pustaleden och då även den nya audioguiden. Leden är 1,7 km men är en krävande slinga med stor höjdskillnad. Rocksjön och Bondbergets audioguider beräknas vara färdiga 2015.
- **Naturskolan.** DF informerar om att Naturskolan får fortsätta sin verksamhet. Naturskolan som först var ett LONA-projekt på 2 år ska nu permanentas av utbildningsförvaltningen,

5. Övriga frågor

- **Damm vid Knektaparken/Atteviks.** DF efterlyser ett nytt namn till dammen. På förslag finns Tullportsdammen (tullporten till Jönköping låg i närheten), Kanaldammen (då dammen ligger där kanalerna i öster hade en sammanlänkning med Rocksjön), Knektadammen (i Knektaparken) och Rosenholmsdammen (efter en gård som låg vid Rocksjön). Tullportsdammen fick mest positiva reaktioner och det föreslås därmed till standbyggnadsnämnden som beslutar i frågan.
- **Hultarps rikkärr i Skärstad.** MT berättar att Botaniska Sällskapet har inventerat kärrknipprot på Hultarps rikkärr. De fann glädjande nog ca 150 plantor och bedömer att skötseln är på det stora hela bra, fast slåttorn gjordes för tidigt på året. En liten del av området är biotopskyddat och slås av Länsstyrelsen. Magnus Thorell informerade om att utanför det skyddade området finns en förekomst av den sällsynta hartmansstarren. Botaniska Sällskapet har som förslag att det skyddade området utökas till att även omfatta området med hartmansstarren. Slåttorn bör genomföras tidigast mitten/slutet augusti. DF kontaktar Länsstyrelsen i frågan.
- **Backamo.** KP påpekar att avtalet om Backamoskogen går ut 2015 och att ny överenskommelse bör tas. Området är inventerat av Pro Natura. Inventeringen lämnas till AS. Man tar även upp frågan om Häggeberg-Granbäck kommer att bli naturreservat till 2015 och Bankeryds jubileum. DF svarade att planen är att det ska bli reservat till jubileet.
- **Stensholm.** BO vill höra hur kommunen tänker angående de grönområden som tagits ner i samband med SAAB expansion på Stensholm. BO tycker att man kunde lämnat en ridå mot grannfastigheten kvar. BO påpekar att SAAB vid tidigare utbyggnader planerat åtgärder som ej blivit av. DF påpekar att det är en privat fastighet som inte kommunen kan råda över. BO påpekar också att den tidigare röjningen på Stensholm var ett alltför stort ingrepp och grannar passade på att röja lite extra i samband med åtgärden. AS påpekar att det är svårt att åtgärda "privata initiativ" på kommunal mark.
- **Nu mötesdag?** DF undrar om det är aktuellt att ändra mötesdag då det verkar krocka med andra möten. Tänk över tills nästa möte.

6. Ordföranden förklarade mötet avslutat.

Jönköping den 22 september 2014

Anna Fogelberg, sekreterare

Dag Fredriksson, ordförande

036-10 52 42

dag.fredriksson@jonkoping.se

Barnarp den 3 september 2014

Seminarium om näringsåterföring till åkermark av sjösediment

Den 3 september samlades ett 80-tal personer från myndigheter, kommuner och intresseorganisationer för att lära sig mer om en ny muddringsteknik som kan hjälpa till att återställa övergödda sjöar.

Barnarpsjön är en av länets mest övergödda sjöar och det var länge sedan den var badvänlig. Nu blir sjön den första i världen att renas med den nya muddringstekniken.

Susanne Wismén (KD), som är ordförande i miljönämnden i Jönköpings kommun har stora förhoppningar om projektet.

– Jag tycker det är fantastiskt, tekniken är ju genial. Vi är vana vid grävskopor och lastbilar i muddringsprojekt. Här märker man knappt att det görs något. Dessutom pumpas det renade vattnet tillbaka i sjön, så det blir en sorts självhjälp, för det vattnet tillför ju mer syre som sjön behöver. Det är fantastiskt att man kan göra det på ett så skonsamt sätt. Vi har länge funderat på vad man ska göra för att rädda Barnarpsjön, Och ändå så attraktiv med sitt stadsnära läge. Vår förhoppning är att vi nästa år kan rena badviken, just nu håller man på med djuphålen i sjön. Men detta är ju ett långvarigt projekt. Lokalbefolkningen är nyfikna och engagerade i detta. De tycker om sin sjö och gör det såklart för sin egen skull också. Tanken är att kunskapen om hur utrustningen fungerar ska finnas på orten och apparaterna ska skötas av ideella förmågor och föreningar.

Ann-Mari Nilsson (C), kommunalråd i Jönköpings kommun, är glad över det breda engagemanget runt projektet och säger i sitt inledningstal för dagen att det är många som har tagit initiativ till detta projekt, inte minst lokalbefolkningen i Barnarp.

– Det är positivt att det finns sådan bredd bland alla som är engagerade – kommuner, myndigheter, den gröna näringen och naturintresserade. Vi vill samma sak allihop och de ska bli jättespännande att lära mer om detta projekt, ser fram emot visningen av utrustningen i eftermiddag!

Anders Alm från Miljödepartementet inleder seminariedagen med ett föredrag om Helcom-betinget.

Östersjön är större än man tror – havet har ett stort avrinningsområde som påverkar. Faktum är att de flesta Östersjöproblem måste lösas på land. Här tittar vi mycket på ekosystemtjänster. Östersjön är intensivt nyttjad - 2000 fartyg är i havet varje dag. Frågan är – hur vill vi ha det i Östersjön? Förutom miljömålen har vi Baltic Sea Action Plan (BSAP) – HELCOM. Sedan finns det en massa direktiv. I år firade HELCOM 40-års jubileum: Från början handlade det om sälar, havsörnar, industrier och oljeutsläpp. Här kan man ändå se en förändring – sälarna har ökat i antal, havsörnarna är inte längre utrotningshotade, oljeutsläppet har minskat med 50 %. Men miljöarbetet är absolut inte i hamn ännu. I Baltic Sea action plan har vi 50 åtgärder. Det som ni är mest bekanta med är förmodligen utsläppminskning av kväve och fosfor. Detta är ett stort problem. Våra reningsverk fungerar jättebra idag, och när det gäller utsläppen från enskilda avlopp är det inte lätt att komma åt. Däremot finns det en stor potential att minska utsläppen i jordbruket.

Så, hur går vi vidare? Som det ser ut idag är statusen i Östersjön ”icke god”. Vi har stora problem med övergödning och fosfortillförsel. Det åtgärdsarbete som verkligen gör nytta, sker oftast lokalt. Vi kan sitta och besluta allt möjligt på regeringsnivå, men de viktigaste åtgärderna går via kommuner, regionförbund, bönder m.fl. Hur kan vi då motivera de lokala förmågorna? Det finns en stor entusiasm, så nu är det en stor utmaning för regeringen att ge stöd och finansiering. Våra åtgärder måste vara mer än ett steg i rätt riktning. Därför är Barnarpsprojektet är jätteintressant.

Fråga från moderatorn Måns Lindell till Anders Alm:

– Det verkar på dina figurer som om en stor andel kommer från andra länder än Sverige, kan Sverige sätta pengar i andra länder för att åtgärda miljöproblemen och därmed få ”mer nytta för pengarna”?

Anders Alm svarade:

– Sverige och Finland satte in 11 miljoner euro för att minska övergödningen i Östersjön. Det är klart, det är mycket mer kostnadseffektivt att sätta in åtgärder i Polen jämfört med att jobba med enskilda avlopp i Sverige. Tyvärr förbjuder EU att länder ger varandra bidrag, men samarbetsprojekt funkar. Östersjön är ett av världens mest förorenade hav. Det är viktigt att vi arbetar med imagefrågor. Vad tycker allmänheten? De är oroade för klimatet och Östersjön.

Sofia Bastviken, Länsstyrelsen i Östergötland, pratar om:

Behov av åtgärder mot övergödning inom vattenförvaltning och miljömål

Vi arbetar med ramdirektivet för vatten och ser övergödningssproblem ur växternas och djurens perspektiv. Det är många källor som kommer från land – från jordbruket och reningsverk. Vi har krav på oss inom vattenförvaltningen och miljömålen att vi ska nå målen och ha god status i alla våra vatten. Då måste vi ha åtgärdsprogram för att nå dessa mål.

Åtgärder mot övergödning

Vi letar efter fler lösningar till våra miljöproblem! Det är mycket som ligger i marken och sediment – detta är svårare och dyrare att åtgärda. Men för oss är problembilden viktig innan man sätter igång med åtgärden. Tycker att Barnarpsprojektet är spännande då fosfor inte bara blir avfall utan en resurs. Just i Östergötland finns stora arealer av jordbruksintensiv odling, men mindre tillgång till naturgödsel. Att nyttja näringsämnestillgång i sjösediment i dessa områden skulle minska transporter, inköp av konstgödsel mm.

Martin Sjödahl, Jordbruksverket pratar om:

Landsbygdsprogrammet och Greppa näringen, lokala processer

Barnarpsjön är ju ingen nationellt intressant sjö, men detta projekt är oerhört intressant. Och Martin beskrev sig som ”lite såld på detta”. Jordbruksverkets roll i detta förutom miljöfrågorna är att värna jordbrukets produktion. Ett effektivt lantbruk är bra för miljön. I det nya Landsbygdsprogrammet ligger fokus på klimat, miljö, innovation m.m. Det nya programmet är skickat till EU för godkännande och där är Miljö och klimat stora satsningar. Landsbygdsprogrammet omfattar 36 miljarder kronor. På miljösidan har man miljöstöd till exempel för skyddszoner utmed vattendrag. Nya åtgärder här är tvåstegsdiken och reglerbar dränering. Länsstyrelserna sitter just nu och prioriterar vilka områden de ska satsa på. Greppa näringen har pågått i tio år och är rådgivning för lantbrukare om vilka stöd de kan söka. SJV har även funderat kring vattenvårdsgrupper.

Från publiken uppmärksammades att LRF det inte bara handlar om miljöersättningar, det finns även investeringsstöd. Ytterligare frågor rörde t ex om Jordbruksverket tar initiativ till att skapa demoanläggningar, till exempel tio områden med tvåstegsdiken vilket Martin Sjödahl tyckte det låter som en bra idé och tar med sig frågan till Jordbruksverket.

Markus Hoffman LRF pratar om:

Jordbruksnäringens arbete för renare vatten

Markus Hoffman inledde med kosnatetar: En hel dag om botten slam, hur kul är det? Men det kan det faktiskt vara! Vattenvård inom jordbruket är inget nytt utan har pågått lång tid med olika inriktningar varvid Markus visade upp lantbrukets tidsaxel för vattenvård. Frågan är om alla åtgärder som man ändå gjort genom åren har lett till något? Mätningar i jordbruksår visar att lantbrukets åtgärder mot näringsläckage gett bra effekt. Men de är inte tillräckligt rena och åtgärderna är inte tillräckligt stora. En god regel för minska näring till vatten är: ”Gödsel för den sannolika skörden, inte den du helst vill ha”. Tänk på 90-10-1.

Markus Hoffman konstaterade att inom jordbruket måste man bli mer kirurgiska i våra åtgärder, t ex kanske inte kantzoner behövs överallt, men på andra ställen mer än det generella! Dvs mer åtgärder på platsspecifika ställen, mindre på andra.

*Bengt Simonsson, Teknikmarknad pratar om:
Lågflödesmuddring – möjlig teknik för kretslopp av näringsämnen*

Bengt Simonsson såg flera utmaningar med övergödningssproblem i sjöar och med tillgång till (konst)gödsel i framtiden. Finns det någon lösning på det här? Det kan vara så att i sjösediment har vi hittat det gröna guldet

Med detta projekt vill vi skapa ett kretslopp av näringsämnen. Bara räknat i Barnarpsjöns sediment finns idag 20 miljoner kronor fosfor.

Barnarpsprojektet är alltså lågflödesmuddring på djupbottnarna där fosfor är lagrat men även mobiliseras återkommande med påföljande algbloomingar som följd. Metoden innebär att dammsuga ett lager i taget. För varje ton fosfor vi tar upp minskar vi ett ton fosfor. Då kan vi även minska importen av fosfor. Det är en investering för samhället. Det är dyrt att minska läckage av fosfor från enskilda avlopp jämfört med densitetssorterande muddring i grunda miljöer.

Det är viktigt med deltagande från kommuner och offentliga organisationer. För detta är tänkt att vara ”självgående” framåt.

Just nu samarbetar vi med SLU för att göra fosfor som vi tar upp ur sjön att bli användbart handelsgödsel. Gytjan är oerhört näringsrik. Den fungerar att sprida med en vanlig sprinkler i

närområdet men även att avvattna det och transportera längre sträckor. Här finns även biogaspotential, man tittar på att bygga anläggningar för detta. Preliminära försök visar dessutom att det går att ta bort metaller med 80 % i sedimenten föröka nyttjandegraden.

Fler intryck och tankar från dagens seminarium.

Martin Sjödahl, Jordbruksverket:

– Det här är lite för bra för att vara sant. Jordbruksverket är positiva, kan tänkas att vi kan ta ansvar för vissa delar och hitta finansieringsmöjligheter. Ur ett större perspektiv skulle detta kunna bli produkter ute i jordbruket. Då är det viktigt att länsstyrelserna och Jordbruksverket hjälper till att informera om vad det kan finnas för olika stöd att söka.

Catarina Hedar, Havs- och vattenmyndigheten

– Det har varit en givande dag, jag tycker det är roligt att se det genuina stora intresset – här är det verkligen från ord till handling. Det är kul att se det här, man får många tankar och idéer, tror bara att det här är början. Havs- och vattenmyndigheten har ju ingen finansieringsroll i detta, men kan däremot konkret styra när det gäller vilka åtgärder man ska satsa på och förbereda inför åtgärden att det är smidigt att genomföra när det gäller tillstånd och prövning. Förbereda marken så att säga. Vi kan ju sätta större miljökrav på verksamheter så att man forcerar denna typ av åtgärder. Det är en process. Jag känner att jag borde vara ute mer och se ny teknik, detta är ju också något man kan lyfta i Östersjöarbetet.

Vid pennan: Camilla Zilo, Länsstyrelsen i Jönköpings län